

MALMÖ HÖGSKOLA
FAKULTETEN FÖR
LÄRANDE OCH SAMHÄLLE

Individ och samhälle

**Examensarbete i fördjupningsämnet:
Samhällsorientering och lärande**
15 högskolepoäng, avancerad nivå

Fyra ämnen med flera möjligheter –

En studie om samhällsförändringarnas påverkan på den
samhällsorienterande undervisningen

*Four Subjects with Several Possibilities – a Study of the Social
Changes Impact on the Teaching in Social Studies*

Sandra Stenberg Nilsson

Grundlärarexamen med inriktning mot årskurs 4–6,
240högskolepoäng

Examinator: Johan Lundin

Handledare: Lars Pålsson Syll

Slutseminarium 2017-03-16

Abstract

Denna studie grundar sig i frågeställningen 'Hur påverkas SO-lärares prioriteringar i det centrala innehållet och undervisningen av samhällsförändringar?'. Frågeställningen besvaras genom att analysera tidigare forskning och en empirisk undersökning i form av tre intervjuer med SO-lärare i den svenska grundskolan. Läroplanen är en styrande faktor för all undervisning i den svenska grundskolan, men det finns även andra påverkansfaktorer. Samhällsförändringar kan vara en sådan påverkande faktor. Transformerings av läroplanen är en annan faktor, det vill säga hur läraren tolkar den skrivna kursplanen för sitt ämne till den faktiska undervisningen. Centrala tankegångar i den teori som studien använder sig av, läroplansteori, är vad som anses vara viktig kunskap vid en viss tidpunkt men även hur detta synliggörs i undervisningen. Vilket kan liknas vid de didaktiska centrala frågeställningarna vad, hur och varför? Resultatet visar att samhällsförändringar påverkar både läroplanens innehåll och själva undervisningen, men på olika sätt. Samhällsförändringar är endast en av flera påverkande faktorer för undervisningen och det är bland annat lärarens intressen som påverkar hur denne väljer att koppla sin undervisning till aktuella händelser och samhällsförändringar.

Centrala begrepp: grundskola, läroplan, läroplansteori, mellanstadiet, planering, prioritering, samhällsförändringar, samhällsorientering, SO-ämnena, transformering, undervisning.

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	4
2.	Syfte och frågeställning.....	5
3.	Teoretiskt perspektiv och begrepp	6
3.1	Läroplansteori.....	6
3.2	Begrepp	8
3.2.1	Samhällsförändringar	8
4.	Tidigare forskning	10
4.1	Artiklar	10
4.1.1	Mångkulturalism	10
4.1.2	IT och media.....	11
4.1.3	Nutidsämne.....	12
4.2	Licentiatavhandlingar	13
4.2.1	Transformering av samhällskunskapsämnet	13
4.2.2	Mötet med det omgivande samhället i historieundervisningen.....	15
4.3	Slutsats kring forskningsfältet.....	16
5.	Metod.....	17
5.1	Intervju som metod.....	17
5.2	Textanalys	17
5.3	Urval.....	18
5.4	Etiska överväganden.....	18
5.5	Genomförande	19
6.	Resultat och analys	21
6.1	Resultat.....	21
6.1.1	Intervju med Bea	21
6.1.2	Intervju med Pernilla	22
6.1.3	Intervju med Mia	23
6.2	Analys.....	23
6.2.1	Samhällsförändringar	24
6.2.2	Läroplanen.....	24

6.2.3 Undervisningen	25
7. Slutsats och diskussion	28
Referenser.....	30
Intervjuer	30
Litteratur.....	30
Bilaga 1.....	- 0 -
Bilaga 2.....	- 0 -

1. Inledning

Vad undervisningen i de svenska skolorna ska innehålla bestäms av regeringen i form av läroplaner. Det är läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11 (Skolverket, 2011) som styr undervisningens innehåll i bland annat årskurs 4–6. Skolverket (2016) menar att eftersom samhället är föränderligt förändras även tanken om vad som är viktigt att lära sig om samhället. Därför ändras läroplanerna och kursplanerna för SO-ämnena utifrån samhällets förändringar och behov för att eleverna ska få kunskap om och utvecklas för att fungera i samhället. Dock kan ett flertal samhällsförändringar ske från det att en läroplan ges ut tills det att en ny läroplan omarbetas och tas i bruk. Detta menar jag ställer krav på lärarna och deras val av innehåll i sin undervisning genom att ständigt behöva vara uppdaterad kring vad som sker runt om i världen och försöka involvera detta i undervisningen för SO-ämnena.

Då läroplanens centrala innehåll styr vad undervisningen ska ta upp är utrymmet för fördjupningar eller övriga kopplingar ofta begränsat. Detta påverkas även av den tidsram som lärarna måste förhålla sig till inom varje ämne. Det som kan påverka innehållet i undervisningen är således lärarnas prioriteringar. I läroplanen står det vad som ska tas upp, men det är fritt för lärarna att fördela och planera tiden för de olika punkterna i det centrala innehållet. Det är även upp till lärarna att tolka det centrala innehållet och eventuellt kombinera med andra ämnen. Det är således upp till varje lärare hur den samhällsorienterande undervisningen kopplas till olika samhällsförändringar.

Denna studies ambition är att få en inblick och förståelse för hur samhällsförändringar påverkar undervisningen genom att analysera tidigare forskning och intervjuer. Då jag anser att det finns relativt lite forskning kring SO-ämnena som helhet har jag förhoppningar om att denna studie kan vara hjälpsamt både för verksamma lärare inom området och för blivande lärare.

2. Syfte och frågeställning

Textens syfte och ambition är att belysa hur samhällsförändringar kan påverka den samhällsorienterade undervisningen i den svenska grundskolan. Faktorer som kan påverka lärares prioriteringar i det centrala innehållet för bland annat SO-ämnena kan vara ett flertal olika. Denna studie fokuserar dock på samhällsförändringarnas påverkan på lärarnas prioriteringar och hur detta kan påverka undervisningen.

Studien kommer att besvara följande frågeställning:

- Hur påverkas SO-lärares prioriteringar i det centrala innehållet och undervisningen av samhällsförändringar?

3. Teoretiskt perspektiv och begrepp

För att analysera intervjuvärderna från den empiriska undersökningen och den utvalda tidigare forskningen behövs ett perspektiv att utgå ifrån, en teori. Alvehus (2013, s.24) menar att en teori kan liknas vid en karta. Kartan ska användas som ett verktyg för att förstå verkligheten. Beroende på kartans utformning kommer verkligheten att ses ur ett visst perspektiv. Utifrån studiens frågeställning och syfte fungerar ett läroplansteoretiskt perspektiv som ett relevant analysverktyg. Läroplansteorin är således den utvalda kartan som används vid den senare analys av det empiriska materialet och den tidigare forskning. För att skapa tydlighet kring begreppet samhällsförändringar kommer detta även att diskuteras senare i kapitlet.

3.1 Läroplansteori

Uppslagsverket Nationalencyklopedin (2017) beskriver begreppet läroplansteori följande ”forskning inriktad på de skrivna läroplanerna samt, inte minst, på villkoren för det pedagogiska arbetet och det pedagogiska tänkandet.”. Det är således inte enbart forskningen kring läroplanens uppbyggnad och innehåll som är teorins fokus. Läroplansteori handlar även om hur läroplanerna tolkas och används av lärare i verksamheten, från läroplanens skrivna innehåll till den faktiska undervisningen, med andra ord transformeringen.

Frågorna inom läroplansteorin liknas vid de centrala didaktiska frågeställningarna; vad, hur och varför. Vad ska undervisningen innehålla, hur ska detta förmedlas till eleverna och varför är detta innehåll viktigt? Detta är centrala frågeställningar som lärare arbetar med dagligen men som även är relevanta inom den valda teorins perspektiv.

Lundgren, Ulf P., professor i pedagogik vid Uppsala universitet och tidigare generaldirektör vid skolverket, är en av forskarna kring läroplansteori i Sverige. I *lärande, skola, bildning* (Lundgren, Säljö, Lidberg, 2014) har Lundgren författat ett kapitel som handlar om just läroplansteori och didaktik. Läroplansteorins primära fråga menar författaren handlar om vad som är värt att veta och hur detta ska organiseras för lärande. ”Utbildning styrs inte bara av ideologiska dokument som anger vad som ska vara utbildningens syfte, utan också vad det

omgivande samhället definierar som vetande.” (Lundgren, 2014 s.140). Sett utifrån de svenska läroplanerna är det alltså inte enbart politikerna som bestämmer dess innehåll utifrån vad de anser som viktigt vetande utan hänsyn tas till samhällets situation.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. (Skolverket, 2011 s.9).

Läroplanen är alltså ett styrdokument som påverkas av hur samhället förändras. Detta har lett till att det genom tiderna har ställts olika krav på undervisningen utifrån den kunskap som samhällets medborgare anses behöva. Läroplansteorin handlar om vad omvärlden anser som viktig kunskap vid en viss tidpunkt enligt Lundgren (2014, s.140).

Linde, Göran är professor emeritus i pedagogik och har forskat om innehållsfrågor och vad som räknas som giltig kunskap i olika kulturmiljöer. Linde (2012) menar att studier kring undervisning och elevers lärande traditionellt görs ur ett psykologiskt och beteendevetande perspektiv medans stoffurval görs ur ett historiskt och samhällsvetenskapligt perspektiv. Läroplansteorin däremot kopplar samman dessa två och visar på hur innehåll och undervisningsförlopp påverkar varandra (Linde, 2012 s.12). Författaren menar att det finns ett flertal faktorer som spelar in i processen från det att läroplanen utarbetas till det att lärare tolkar innehållet och att undervisningen genomförs. ”I svagt avgränsade och inramade ämnen, främst samhällsvetenskapliga ämnen, har lärarnas personliga stoffrepertoar stor betydelse.” (Linde, 2012 s.65). Författaren menar att det finns ämnen som är tydligt avgränsade och inramade där olika tolkningar av innehållet sällan görs och så finns det ämnen som är svagt avgränsade där det finns rum för tolkningar av innehållet. Bland annat de samhällsorienterande ämnena är sådana svagt inramade ämnen. I dessa ämnen menar författaren att det finns rum för olika tolkningar och att det exempelvis kan vara lärarnas livshistoria, yrkeserfarenhet och yrkesutbildning som påverkar stoffurvalet och tolkningen av dessa. Det är således inte bara samhället som påverkar lärarnas val och prioriteringar i det centrala innehållet utan det finns ett flertal faktorer som påverkar. Då Linde menar att SO-ämnena är svagt avgränsade och tolkningsbara kan undervisningen för dessa ämnen se olika ut beroende på lärarens tolkningar och intressen.

Utifrån studiens centrala frågeställning är ovanstående teori lämplig då den visar på läroplanens utformning men berör även lärarnas tolkningar och användning av denna. Läroplansteorin kan även ge en förförståelse och kunskap kring hur dagens läroplan har utformats och utvecklats utifrån föregående läroplaner och förändringar i samhället. Läroplansteorin är tämligen bred och kan användas vid flertal studier inom området kring skola och undervisning. I denna studie används teorin för att analysera texter kring undervisning av SO-ämnena, men även för att analysera empiriskt material i form av intervjuer.

3.2 Begrepp

Nedan presenteras och förklaras relevanta begrepp som är relativt komplexa och tolkningsbara. Detta för att visa vilket perspektiv på begreppet som studien vill lyfta fram.

3.2.1 Samhällsförändringar

Begreppet samhällsförändringar kan vara komplext med oändliga tolkningar. Ett exempel på vad samhällsförändringar kan innebära är vårt idag mångkulturella samhälle, vilket även är kopplat till globaliseringen. Globalisering kan enligt Nationalencyklopedin (2017) förklaras ”få att ingå i ett världsomfattande sammanhang och därmed bryta nationell isolering”. Det är idag inte svårt att få kontakt med människor runt om på vår jord och människor rör sig enkelt mellan olika länder. Detta påverkar oss som människor, men det påverkar även vårt samhälle på olika sätt. Växthuseffekten och miljö- och klimatförändringarna som sker är ett annat perspektiv på samhällsförändringar. Detta kan kopplas samman med det föregående, globaliseringen, då det bland annat är vårt förändrade resande som påverkar de ökade utsläppen, som i sin tur har en negativ effekt på vår miljö och klimat.

Andra samhällsförändringar är teknikutvecklingen och digitaliseringen som är moderna utvecklingar som skett under en relativt kort tid. Mycket av den information och fakta som tidigare gavs ut i böcker finns idag tillgängligt digitalt på internet. Denna förändring påverkar samhället på så sätt att de flesta idag har tillgång till internet och alla dess möjligheter och informationsspridning. Detta påverkar även skolan som inte längre är beroende av läromedel i form av böcker i samma utsträckning som tidigare. Undervisningen påverkas också då kunskap om källkritik blir allt viktigare.

Dessa exempel är förändringar som i stort sett berör oss alla som lever på jorden. Andra exempel som folkomröstningar eller krig är saker som kanske inte påverkar alla på samma sätt. Om vi ser till en nyligen gjord folkomröstning, valet i USA november 2016, påverkar det människorna i USA direkt, men även stora delar av världen indirekt då det är ett stort och ledande land. Krig är även en sådan samhällsförändring som kan påverka vissa delar av världen mer än andra. Det finns således lokala och globala aspekter på samhällsförändringar som påverkar oss på olika sätt.

4. Tidigare forskning

Denna del kommer att belysa den tidigare forskning som gjorts inom området som berör den centrala frågeställningen. Sökningar har till största del gjorts på engelska då sökningar på svenska gav få eller inga resultat. Filter för vetenskapligt granskade texter 'peer-reviewed' har använts vid samtliga sökningar. Efter varje presenterad text följer en kortare diskussion och dess koppling till frågeställningen. Då det inte påträffades forskning som är direkt kopplad till frågeställningen genom dessa sökningar är det forskning som berör området i stort som presenteras. De texter som valts ut berör den samhällsorienterande undervisningen på olika nivåer, både grundskola och gymnasienivå. Det är även olika perspektiv på samhällsförändringar som skildras i de olika texterna.

4.1 Artiklar

Nedan presenteras texter i form av artiklar som är publicerade i olika vetenskapliga tidskrifter. Artiklarna berör samhällsförändringar kopplat till skolan via läroplaner, undervisning och läromedel. Artiklarna behandlar begreppet samhällsförändringar på olika sätt vilket synliggörs genom rubriceringarna inför varje ny artikel nedan.

4.1.1 Mångkulturalism

Multiculturalism Swedish Style: shifts and sediments in educational policies and textbooks är en artikel skriven av Gruber och Rabo (2014). Gruber, Sabine har en PhD i etniska studier och är föreläsare vid institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet. Rabo, Annika är professor i socialantropologi vid Stockholms universitet. I artikeln skriver författarna dels om läroplanernas utveckling i ett mer och mer mångkulturellt och flerspråkigt samhälle, men även hur detta har påverkat bland annat textböcker som används i undervisningen. I artikeln granskas läroplanerna i Sverige sedan 60-talet, då läroplanen Lgr 69 kom efter införandet av obligatorisk grundskola år 1962. Författarna menar att denna läroplan var den första som nämnde skolan som likvärdig för alla barn i Sverige. Man ville inkludera barn med olika klasstillhörigheter och skapa en social mångfald, med fokus på de etniskt svenska barnen. Lgr 80 är nästa läroplan där begreppet mångkulturalism först nämns. Begreppet kopplas dock

inte som en del i undervisningens innehåll eller mål, utan främst för invandrareleverna i ämnet svenska som andraspråk och modersmålsundervisningen. Nästa läroplan, Lpo 94, är den första som har en uttrycklig koppling mellan begreppet mångkulturalitet och svenskämnet, samtidigt som läroplanen säger att skolan ska ha en tydlig koppling till kristen tradition och västerländsk humanism. Nästa läroplan, som vi har idag, Lgr 11 har kvar det uttalade kring mångkulturalitet från föregående läroplan såväl som tankarna kring den kristna grunden och västerländska humanismen. En stor skillnad är dock att det mångkulturella nämns i fler ämneskursplaner så som historia, geografi, religion och samhällskunskap.

I artikeln granskas även tre läromedel i form av textböcker för religionsämnet i årskurs åtta. Det är sedan år 1991 ingen statlig myndighet som granskar läromedlen innan de släpps ut på marknaden, utan det är upp till läraren själv att eventuellt granska sina läromedel. Två av tre av dessa utvalda läroböcker tillägnar ett större antal sidor och innehåll för kristendomen än för islam och judendomen. Alla tre läroböckerna skriver om religionerna ur en eurocentrisk världssyn där det är religionernas roll i Europa som framställs. Författarna menar att eftersom Sverige officiellt är ett mångkulturellt samhälle borde det speglas mer i skolans värld. Begreppet nämns i styrdokumentet men endast svagt och relativt otydligt. Otydligheten speglas även i läromedlen som inte lägger tyngd på Sverige som ett mångkulturellt samhälle.

Artikeln innehåll får fungera som en introduktion och presentation av dagens läroplan och hur den har formats utifrån föregående läroplaner. Författarna visar på läroplanernas utveckling och förändringar utifrån samhällsförändringar ur ett mångkulturellt perspektiv. De menar att läroplanen först år 1994 nämner mångkulturalism i undervisningen men att skolan samtidigt ska vila på en kristen grund. De tre läromedel för religionsämnet som de granskar är kopplat till just detta. Mångkulturalitet i Europa men med kristendomen i största fokus.

4.1.2 IT och media

Erixon, Per-Olof, professor vid institutionen för estetiska ämnen i lärarutbildningen vid Umeå universitet, har författat *School Subject Paradigms and Teaching Practice in Lower Secondary Swedish Schools Influenced by ICT and Media* (2010). Artikeln handlar om hur lärare ställer sig till att använda IT och media i sin undervisning. Frågeställningen berör även hur ämnets innehåll och undervisningen ändras när skolan och lärandet kommer i kontakt med ny teknologi, exempel datorer, digitala bilder etc. Erixon gör sin undersökning med bakgrund i att samhället

idag blir mer och mer beroende av IT, teknik och media. 23 högstadielärare som representerar 12 skolämnen intervjuas. Studien visar att lärarna har en positiv inställning till att använda till exempel datorer i sin undervisning men att problemet är resurser. Datorerna delas av flera elever och lärarna måste boka dessa till sina lektioner vilket innebär mer jobb för lärarna. Två lärare som undervisar i praktiska ämnen menar att de är rädda för att det praktiska ämnet kan bli för teoretiskt om de involverar teknik, så som datorer, i sin undervisning. Överlag menar lärarna i studien att media och ny teknik i undervisningen har en positiv effekt både på arbetsmetoden och elevernas intresse för skolarbete. Lärarna menar även att både deras och elevernas roller i skolan ändras. Samarbetet ökar och relationerna i klassrummen blir bättre. Utifrån sin undersökning menar författaren att det är mycket som spelar in i lärarnas attityd och inställning till IT i skolan, bland annat lärarnas ålder, kön och vilket eller vilka ämnen de undervisar i. Överlag finns en positiv inställning till media och teknik i undervisningen så länge det finns tillräckliga resurser.

Artikeln skildrar hur lärare anpassar eller inte anpassar sin undervisning utifrån samhällets digitalisering och IT-användning, vilket i sig också är en samhällsförändring. Här blir resultatet att det är lärarens inställning till samhällsförändringen, digitaliseringen, som blir faktorn till hur denna påverkar undervisningen. Det är inte bara läraren och dess undervisning som påverkas, utan positiva effekter kan ses på elevernas attityd till skolan och även relationerna mellan elever och lärare.

4.1.3 Nutidsämne

Artikeln *Samhällskunskapsämnet och dess ämnesmarkörer på svenskt mellanstadium – ett osynligt eget ämne som bistår andra ämnen* av Kristiansson (2014) berör samhällskunskapsämnets komplexitet i jämförelse med de övriga SO-ämnena. Kristiansson, Martin är lektor i samhällsvetenskapernas didaktik vid Karlstads universitet. I studien intervjuas sju mellanstadielärare som undervisar i SO-ämnena vid olika skolor inom samma kommun. Fokus vid intervjuerna lades på samhällskunskapsämnet. Lärarna menar att detta är det SO-ämne som de undervisar relativt lite i då de anser att det är ett komplext och föränderligt nutidsämne som saknar tydlig struktur. Samhällskunskap är ett nutidsämne där man ständigt måste vara uppdaterad och ha koll på allt som sker menar lärarna och betonar ämnets bredd och komplexitet återigen. Lärarna försöker involvera aktuella händelser i sin undervisning men dessa fungerar mer som exempel från vår nutid kopplat till undervisningen. De intervjuade lärarna anser det

vara svårt att undervisa om enbart samhällskunskap för sig och menar att ämnet lätt vävs in i de andra SO-ämnena vare sig de vill eller inte. Exempelvis när de undervisar i historia och pratar om klasstillhörigheter och kungar i historien menar de att eleverna måste genom samhällskunskapsämnet veta vad *klasstillhörighet*, *kung* etc. innebär och kunna dra kopplingar till dagens samhälle. Lärarna anser detta problematiskt då de även ska kunna betygssätta eleverna i ämnet samtidigt som de har svårt att tolka och forma det centrala innehållet. Författaren menar att lärarna sällan synliggör ämnet samhällskunskap genom att till exempel prata om ämnet så som de pratar om bland annat historia eller religion. Detta kan påverka deras inställning till det luddiga ämnet och inte heller göra ämnet tydligt för eleverna.

Utifrån artikelns studie verkar det vara samhällskunskapsämnet som påverkas mest av samhällsförändringar. De intervjuade lärarna har ingen positiv inställning till ämnet i sig då de anser ämnet brett och otydligt. Enligt författaren verkar lärarnas inställning till ämnet spela stor roll för vilken grad ämnet blir problematiskt. Lärarna i studien menar även att de upplever svårigheter i att undervisa enbart i samhällskunskap då ämnet ofta involveras i de andra SO-ämnena vare sig de planerat det eller inte.

4.2 Licentiatavhandlingar

Nedan presenteras texter i form av licentiatavhandlingar. Texterna berör undervisningen i samhällskunskapsämnet och historieämnet genom intervjuer. Båda texterna handlar även om läroplanen och transformeringen och tolkningen av denna. Innehållet ur artiklarna som tas upp nedan är ett urval som anses mest kopplat till den centrala frågeställningen i denna studie.

4.2.1 Transformerings av samhällskunskapsämnet

Samhällskunskapens dimensioner – tio lärare ramar in sitt ämne (2016) är en licentiatavhandling av Öberg, Joakim, universitetsadjunkt vid Jönköpings universitet. Studiens syfte är att undersöka vilka faktorer som påverkar transformeringen, alltså från samhällskunskap som skolämne i läroplanen till själva undervisningen. Detta görs genom att tio erfarna lärare inom samhällskunskapsämnet på högstadienivå eller högre intervjuas. Öberg (2016, s.98–100) kategoriserar fyra dimensioner med olika påverkansfaktorer för transformeringen; den personliga dimensionen, den didaktiska dimensionen, den styrande dimensionen och den

samhälleliga dimensionen. Inom den personliga dimensionen ryms påverkansfaktorer som personlig bakgrund och intresse men även den professionella utvecklingen. Detta är faktorer som påverkat personen under en längre tid. I den didaktiska är det bland annat utbildning, fortbildning och kollegor som spelar in. Denna dimension måste dock förhålla sig till den personliga då personen i sig kan tolka didaktiken på olika sätt. Den styrande dimensionen omfattar styrdokument så som läroplan, men även ekonomiska faktorer spelar in här. Dessa faktorer är oftast inget personen kan påverka utan endast förhålla sig till. I den sistnämnda, samhälleliga dimensionen, är det förändringar i samhället men även teknik- och läromedelsutveckling som är påverkansfaktorer. Dessa faktorer är inget läraren kan påverka men kan förhålla sig olika till och välja i vilken grad dessa ska påverka undervisningen. Författaren menar att det även finns en femte dimension, den elevnära aspekten, som är kopplad till och finns i samtliga dimensioner (Öberg, 2016 s.100).

Inom den samhälleliga dimensionen menar lärarna att teknikutvecklingen påverkat undervisningen på så sätt att den näst intill ersatt läroboken (2016, s.165–172). Internet har även gjort att nyheter och aktuella händelser finns tillgängliga för alla och snabbt. Några lärare menar att förr räckte det för läraren att läsa tidningen och se på nyheterna på tv för att hålla sig uppdaterad medans det idag är svårare att hålla sig uppdaterad kring allt som sker i samhället. Dock anser vissa av lärarna att det är en resursfråga om alla elever ska ha tillgång till datorer eller annan teknisk utrustning. De lärare som har en-till-en användning av datorer menar att eleverna ofta glömmer datorerna hemma, de är inte laddade eller att inloggningarna inte fungerar. Detta tar då upp onödig tid från undervisningen. Kring aktuella händelser i samhället menar övervägande av de intervjuade lärarna att dessa händelser fungerar som exempel i deras undervisning (2016, s.173–188). Endast en av lärarna menar att hen gärna planerar sin undervisning utifrån vad hen vet ska hända i samhället så som olika val och så vidare. Lärarna menar även att det ofta är elevgruppen som styr vilka aktuella händelser som får ta plats i undervisningen beroende på vad eleverna är intresserade av.

Utifrån intervjusvaren menar författaren att lärarnas svar kan kategoriseras enligt de ovannämnda dimensionerna men att deras svar inte endast tillhör en kategori utan de vävs ihop. Även om lärarna pratar om styrdokumentet finns deras personliga påverkan där, aktuella händelser i samhället är kopplade till deras egna och elevernas intressen. Denna text berör ämnet samhällskunskap där lärare på högstadiet eller högre nivå intervjuas. Utifrån texten finns det alltså ett flertal dimensioner som påverkar transformationen från ämnets kursplan till själva

undervisningen. Vad, hur och varför är centrala frågor i pedagogiken och är centrala även i studien beträffande lärarnas tankar kring samhällskunskapsundervisningen.

4.2.2 Mötet med det omgivande samhället i historieundervisningen

Jarhall, Jessica är doktorand i historia och historiedidaktik med inriktning bedömning på Malmö högskola. Jarhall (2012) har författat en licentiatavhandling om historielärares val av undervisnings-innehåll, motivering för dessa val och metod för undervisning. I studien intervjuas fem erfarna lärare från två högstadieskolor. Skolorna skiljer sig i de sociokulturella och socioekonomiska perspektiven. Den ena skolans elevunderlag har övervägande invandrarbakgrund där föräldrarna tillhör medelklass eller arbetarklass. Den andra skolans elevgrupp är relativt homogen med övervägande svenskfödda elever inom medelklass eller övre medelklass. Intervjufrågorna grundar sig i de didaktiska frågorna vad, hur och varför, men fokus ligger även på vem eller vilka elever det är som lärarna har i klassrummet och hur dessa tar emot undervisningen (Jarhall, 2016 s.61). En fråga som de intervjuade lärarna fick svara på berör mötet med det omgivande samhället, alltså hur de ställer sig till samhället och dess händelser när de undervisar i historia. De flesta tillfrågade lärare menar att det omgivande samhället utnyttjas i undervisningen kring den lokala historien där till exempel stadsvandringar eller museibesök kan användas som metod. Lärarna menar även att de försöker koppla det som sägs i nyhetssändningar till undervisningen, men att det ofta kräver mycket av dem som lärare och kan vara svårt. Det är speciellt lärarna som arbetar på skolan där eleverna har invandrarbakgrund som menar att det är svårt att koppla nyheter och händelser till undervisningen då dessa elever ofta ser på utländska nyhetskanaler där fokus och innehåll kan skilja sig från det västerländska nyhetsforumet.

Texten behandlar alltså lärares åsikter och tankar om vad, hur och varför inom undervisning i historieämnet på högstadiet. Mönstret som kan tydas i intervjuvaren är att lärarna har relativt lik syn på vad som formar historieundervisningen, vilket är styrdokument och läroböckerna. Samhällsförändringar, så som digitalisering, gör att historiskt material finns att tillgå på internet. Lärarna menar att de vill koppla historieundervisningen till det omgivande samhället men att det kan vara en komplex uppgift då det kräver att lärarna är ständigt uppdaterade på vad som händer och att elevgruppen är mottaglig för denna typ av undervisning. Denna studie visar ett perspektiv på undervisningen för historieämnet i högstadiet men kan ändå ge en insyn i hur lärare överlag tänker kring samhällsfrågan i historieundervisningen. Intervjuerna är gjorda

utifrån föregående läroplan, vilket inte ger en rättvis bild då intervjuvärderna skulle kunna ha sett annorlunda ut utifrån dagens läroplan.

4.3 Slutsats kring forskningsfältet

Utifrån gjorda sökningar och utvalda artiklar har det uppmärksammats att det finns en avsaknad för forskning kring just SO-ämnena. Detta då flertalet artiklar som granskats berör skolan och läroplanerna i stort eller endast ett av SO-ämnena. Flertalet av de behandlade artiklarna berör högstadiet eller högre utbildningar, fåtalet artiklar berör mellanstadiet. Artiklarna är dock användbara för att skapa en förståelse inom ämnet och för att få en inblick i hur lärare för SO-ämnena tänker kring läroplan, transformering och undervisningen överlag.

Gemensamma drag för texternas resultat är att samtliga lärare menar att de påverkas av samhället och dess förändringar på ett eller annat sätt. Övervägande lärare menar att de gärna vill koppla sin undervisning till aktuella händelser i samhället. Detta anses dock som en krävande uppgift genom att ständigt hålla sig uppdaterad och göra kopplingar till sin planerade undervisning eller planera utifrån vad som händer/ska hända i samhället. Forskningen visar även ett brett perspektiv på begreppet samhällsförändringar vilket kan påverka lärarnas tolkningar av begreppet och hur detta synliggörs i undervisningen.

5. Metod

Denna studie grundar sig i en fördjupad textanalys utifrån tidigare forskning som berör den centrala frågeställningen. Studien kompletteras med tre intervjuer av SO-lärare i grundskolan. Intervjuerna fungerar som exempel ur verkligheten kopplat till den forskning som gjorts men kan dock inte visa på några generella drag då det enbart är tre lärares tankar kring frågan som lyfts fram. De intervjuer som gjorts i studien är kvalitativa då det är innebörder snarare än något statistiskt som ska undersökas, vilket istället görs i en kvantitativ metod. Nedan presenteras och motiveras valda metoder samt etiska överväganden. Slutligen beskrivs urvalet samt genomförandet av intervjuerna.

5.1 Intervju som metod

Intervjuer kan läggas upp på olika sätt, de kan bland annat vara strukturerade eller semistrukturerade (Alvehus, 2013 s.80–81). En strukturerad intervju kan liknas vid en enkätundersökning där frågorna är förbestämda. Vid denna typ av intervju kan det även finnas förbestämda svarsalternativ. Denna modell av intervju skulle kunna användas i studien men med risk att få korta och outvecklade svar. Den semistrukturerade intervjun däremot kan ha ett antal förbestämda frågor där den intervjuade ges möjlighet att fritt svara på frågan. Här finns även utrymme för vissa följdfrågor vilket sker i en dialog. Denna studie använder sig av semistrukturerade intervjuer då detta anses mest lämpligt då det är olika lärares uppfattningar och tankar som studien vill komma åt. Detta kan ge rum för mer utvecklade svar och ett mer tillförlitligt underlag för analys och eventuella komparationer.

5.2 Textanalys

Då det fåtal intervjuer inte kan visa några generella drag används dessa som exempel och för att fördjupa förståelsen för samhällsförändringarnas påverkan för lärares situation. Studiens huvudsakliga metod är således en fördjupad textanalys med intervjuer som exempel mot den

tidigare forskning. De texter som valts ut för studien är utvalda utifrån sökningar på databaser som *libsearch* via Malmö högskolas biblioteks sökfunktion. Samtliga av de texter som valts ut är vetenskapligt granskade för att få fram sakligt och korrekt material. De utvalda texterna är relativt nya då det främst är den aktuella läroplanen från 2011 som studien vill lyfta fram och diskutera.

5.3 Urval

För att göra en kvalitativ studie bör antalet intervjuer begränsas för att få ett underlag i rimlig storlek i förhållande till arbetets tidsbegränsning, men även för att få fram ett relevant material. Då studiens totala utsträckning är tio veckor anses, i samråd med handledare, fyra till sex intervjuer vara ett rimligt antal att hinna med. Detta gör att studiens resultat inte kan visa något generellt utan visar endast ett urval på hur det kan se ut.

De som kontaktades för intervju begränsades till ett geografiskt urval till en och samma kommun. Totalt kontaktades ca femton lärare där endast tre gav respons att de ville eller kunde ställa upp för intervju. Samtliga tre lärare är kvinnor vilket är en slump och inte något eftersträvat. Lärarna arbetar på grundskolor på mellan- eller högstadiet inom samma kommun. Den lärare som arbetar på högstadiet är behörig och har undervisat även på mellanstadiet. Två av de intervjuade lärarna arbetar på samma skola vilket inte var ett aktivt val utan skedde utifrån det bristande intresse de övriga tillfrågade lärarna visade.

5.4 Etiska överväganden

Denna studie bygger på intervjuer där det finns vissa etiska överväganden att ta hänsyn till. Dessa är utformade av vetenskapsrådet (2002) och grundar sig i två krav, forskningskravet och individskyddskravet. Forskningskravet innebär att forskning som bedrivs ska omfattas av väsentliga frågor, ha hög kvalitet och att kunskaper utvecklas och metoder förbättras. Individskyddskravet innebär att skydda individerna från eventuell kränkning eller olämplig insyn etc. Det är utifrån den senare, individskyddskravet, som de forskningsetiska

övervägandena tar sin huvudsakliga utgångspunkt. Dessa delas in i ytterligare fyra krav; informations kravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att de som berörs får information om undersökningens syfte, hur informationen kommer att användas och var den kommer att publiceras. De berörda blir även informerade om att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som under processen om så önskas. Om det finns faktorer som på något sätt kan påverka viljan att delta ska dessa även redovisas. Samtyckeskravet innebär att forskaren måste få samtycke av de tillfrågade innan eller i samband med undersökningen. Även här trycks det på det frivilliga deltagandet och rätten att avbryta deltagandet. Konfidentialitetskravet berör frågor om offentlighet och sekretess. Detta innebär att deltagarnas svar ska kunna vara anonyma och inte kunna kopplas till personen i fråga. Forskaren står därför inför sekretess och ansvarar för deltagarnas konfidentialitet. Nyttjandekravet innebär att uppgifter om de deltagande personerna endast får användas i studiens syfte. Dessa uppgifter får inte delas ut eller göras tillgängliga för övriga.

5.5 Genomförande

Inför intervjuerna förbereddes tre öppna frågor med tre förberedda följdfrågor som ställdes beroende på vilket svar som framkom i de första frågorna (se bilaga 1). Efter den första intervjun korrigerades frågorna med förhoppningarna om att få bättre intervjuer och svar (se bilaga 2). Till den tredje intervjun användes samma frågor som vid den andra intervjun. Innan intervjufrågorna ställdes och ljudinspelningen startade ställdes ett par frågor om lärarens yrkesroll för att få en kortare bakgrundsinformation. Samtliga intervjuer var planerade att göras muntligt med ljudupptagning via ett program i datorn. Två av de tre intervjuerna skedde muntligt med ljudinspelning. Den tredje intervjun skedde via mail på grund av sjukdom. Ljudinspelning gjordes för att kunna återgå till intervjusvaren för att få en djupare insikt i svaren och för att kunna citera och göra komparationer. Nedan följer en kortare presentation av personerna som intervjuades, samtliga namn på både lärare och skolor är fiktiva för deltagarnas konfidentialitet och trygghet. Personerna presenteras i den ordning som intervjuerna skedde.

På Hultaskolan intervjuades en kvinnlig lärare som undervisar i de samhällsorienterande ämnena på högstadiet, vi kallar henne Bea. Bea har varit verksam sedan 1996 och är behörig

inom SO-ämnena i årskurs 4–9. Just nu undervisar Bea endast i so på högstadiet men har tidigare även undervisat so i mellanstadiet. Skolan är en F-9 skola med ca 400elever och är belägen i en mindre tätort i nordvästra Skåne.

På Mulleskolan intervjuades en kvinnlig lärare som undervisar i de samhällsorienterande ämnena på mellanstadiet, vi kallar henne Pernilla. Pernilla har varit verksam sedan 2005 och är behörig inom SO-ämnena och svenskämnet i årskurs 1–7. Just nu undervisar Pernilla i so och svenska i årskurs fem. Skolan är en F-9 skola med ca 700elever och är belägen i en stadsdel i utkanten av en större tätort i nordvästra Skåne.

Den tredje intervjun gjordes med Mia som även hon arbetar på Hultaskolan. Mia har varit verksam sedan 1998 och är behörig inom SO-ämnena och engelska i årskurs 4–9. Just nu undervisar hon i SO i årskurs fem och engelska i årskurs fyra och fem.

6. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultaten från de tre intervjuerna. Dessa följs av en analys där intervjuerna tillsammans med de texter som presenterats under 'tidigare forskning' analyseras. Analysen görs utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv.

6.1 Resultat

Nedan presenteras resultaten från de tre intervjuerna. Intervjувaren presenteras i tre delar där varje del representerar en lärares svar. Frågorna är bilagda där bilaga ett är kopplad till den första intervjun och så vidare.

6.1.1 Intervju med Bea

När Bea hör ordet samhällsförändring tänker hon dels på de långsiktiga förändringarna som hon menar är förknippat med historieämnet men även de kortsiktiga förändringarna som sker från dag till dag i världen. Hon menar även att dessa inte enbart berör SO-ämnena utan kan påverka flera skolämnen.

I sin planering och undervisning menar Bea att läroplanen i sig är så omfattande och att man som lärare är bunden till dess innehåll. Hon använder det centrala innehållet som grund vid sin planering och kopplar händelser och företeelser från samhället som exempel till undervisningen. Bea menar dock att hon önskade att det fanns mer tid för att eventuellt göra tvärt om. Att kunna planera fördjupningar inom områden, teman eller projekt utifrån det som sker i samhället och koppla detta till läroplanens innehåll, men det finns det inte tid till menar hon. Däremot finns det mycket som sker i samhället som hon väljer att ta in som exempel i sin undervisning.

Eleverna tycker ju det är intressant. Det är ett bra sätt att nå fram till många elever genom att titta på samhällsförändringar och hela tiden exemplifiera. Många är ju kanske inte alltid så intresserade av skolan men desto mer intresserade av att följa nyhetsflödet.

Dessa kopplingar försöker hon göra i samtliga SO-ämnena men menar att vissa ämnen är lättare än andra. Bea menar även att det inom religionsämnet kan vara farligt eller opålitligt att göra för många kopplingar till samhället och media. Detta menar hon eftersom dessa kan spegla en skev bild av religionerna. Därför menar hon att hennes religionsundervisning snarare fokuserar på det sakliga och centrala inom religionerna. Av de fyra SO-ämnena menar Bea att det är samhällskunskapen som påverkas mest av samhällsförändringar och är lättast att koppla till de händelser som sker i samhället.

6.1.2 Intervju med Pernilla

När Pernilla hör begreppet samhällsförändring tänker hon på när ett lands styre förändras och följden blir att samhället i sig påverkas, däribland skolan. Det blir en process där samhällets olika delar förändras i olika takt liksom ringar på vatten. Skolan är en del av samhället som hon menar hänger efter i förändringarna. Samhällskunskapsämnet är alltså inte i takt med samhällets förändringar.

Skolämnet samhällskunskap förändras ju inte i samma takt som samhället gör utan det ligger ju efter. För vi bygger vår undervisning på lgr, och lgr är ju samma läroplan den ändras inte vart fjärde år som styret eventuellt gör. Det innebär ju att samhällskunskapsämnets centrala innehåll och kunskapskrav förändras inte men självklart undervisar vi ju efter hur samhället ser ut.

Det är även elevernas intressen som påverkar valet av innehåll för undervisningen. Om de visar intresse och frågar kring saker som sker i samhället vill hon såklart uppmuntra det och väver in det i planeringen och undervisningen. När det kommer till större händelser som sker över natten så som terrordåd eller liknande bryter dessa den planerade undervisningen och får ta plats oavsett vad som egentligen vad planerat.

Pernilla menar även att som SO-lärare krävs det att man är up-to-date kring vad som sker i världen för att undervisningen ska vara likaså. Detta är dock inget som hon tänker på längre när hon planerar utan det kommer naturligt och är ett tänk som bara finns där. Samhällsförändringarna styr alltså undervisningen mer eller mindre snarare än att de fungerar som exempel. Det SO-ämne som Pernilla anser påverkas mest är samhällskunskapen följt av religion, geografi och sist historieämnet. Ämnena påverkas på olika sätt av samhället och är olika lätta att koppla till aktuella händelser och förändringar.

6.1.3 Intervju med Mia

Mia ser på begreppet samhällsförändring som en förändring som sker och blir bestående över en längre tid. Förändringen påverkar och ger konsekvenser inte bara för oss människor utan även för naturen i mindre områden, regioner eller flera länder. Det kan handla om katastrofer, ekonomiska faktorer, maktfördelning, krig eller liknande.

Mia menar att hon gärna kopplar aktuella händelser till sin undervisning när det passar området. Dock är det viktigt att ta upp och diskutera saker som berör vårt vardagsliv eftersom skolan är en del av samhället. Det är därför viktigt att leva i verkligheten och diskutera orsaker och samband till händelser omkring oss. Hon ser dock olika på planerade händelser så som val av president/regering eller liknande och oplanerade händelser.

Exempelvis så fick valet i USA en del uppmärksamhet i min undervisning. Detta var något som engagerade eleverna och många hade frågor både innan och efter valresultatet.

Detta menar hon är en händelse man vet kommer att hända och kan planera utifrån, medan oplanerade samhällsförändringar som kan ha skett under natten också är viktiga att ta upp och diskutera i klassen. Dessa kan leda till goda diskussioner och leda in på sådant som de kanske annars inte hade kommit in på. Mia menar att det är viktigt att vara lyhörd till elevernas funderingar och frågor kring nyheter som de kan ha sett och som kan ha väckt känslor.

Vid planering menar Mia att man gärna fastnar i det centrala innehållet och det blir lätt att aktuella händelser inte känns relevanta för det planerade området. Dock går det absolut att koppla det mesta till aktuella händelser. Det är främst samhällskunskap och geografi som är enklast att koppla till de aktuella händelserna och samhällsförändringarna, där det även finns stöd för detta i syftesdelen i läroplanen. Även historieämnet kan kopplas där man kan följa utvecklingslinjer för att se att vi är en del av historien och hur den påverkat oss.

6.2 Analys

Nedan följer analysen av de texter som presenterats som tidigare forskning i kapitel fyra samt de intervjuer som presenterats ovan. Den första delen av analysen berör begreppet

samhällsförändringar och visar olika tolkningar utifrån den tidigare forskningen och intervjuerna som gjorts i denna studie. Följande del berör läroplanen och hur den utvecklats och påverkats av samhällsförändringar och hur denna tolkas av lärare. Slutligen är det undervisningen kopplat till samhällsförändringar som analyseras, även här utifrån den tidigare forskning samt intervjuerna. Samtliga delar analyseras utifrån det läroplansteoretiska perspektivet som beskrivs i kapitel tre.

6.2.1 Samhällsförändringar

Erixon (2010) och Kristiansson (2014) skriver om olika samhällsförändringar och hur lärare ställer sig till dessa i sin undervisning. Begreppet samhällsförändringar kan tolkas på olika sätt, Erixons tolkning genom IT och media och Kristiansson genom aktuella händelser. Även de intervjuade lärarna i denna studie tolkar begreppet olika. Bea tänker på långsiktiga och kortsiktiga förändringar som påverkar samhället, Pernilla kopplar begreppet till landets styre och hur det förändras och påverkar oss och skolan. Mia tänker på förändringar som sker och blir bestående över en längre tid och påverkar både oss människor och naturen. Bredden och komplexiteten för begreppet synliggörs genom de olika svar lärarna i studien ger kring begreppet. De visar på både lokala och globala tolkningar och Mia visar på en bredare tolkning genom att samhällsförändringar påverkar både människor och naturen. Vad samhället anser som viktigt vetande vid en viss tidpunkt, vilket är läroplansteorins centrala frågeställning, blir även en individuell tolkning av läraren. Det blir snarare en fråga om hur lärare tolkar samhället och dess händelser och förändringar som sedan påverkar undervisningen för SO-ämnena.

6.2.2 Läroplanen

För att planera och genomföra undervisning i svenska skolor finns det styrdokument som ska följas, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Hur denna konstrueras och förändras är det politikerna tillsammans med forskare inom skolvärlden som avgör, men det är även samhället som påverkar innehållet och hur detta förändras. Lundgren (2014) och Linde (2012) menar att detta är vad läroplansteori handlar om, vad samhället anser som viktig kunskap vid en viss tidpunkt och hur detta framställs i undervisningen. Gruber och Rabo (2014) har granskat läroplanerna i Sverige från den första officiella, 1969, fram till den aktuella läroplanen som gavs ut 2011. De förändringar som författarna noterat mellan de olika läroplanerna instämmer med läroplansteorins centrala tankar. De menar alltså att läroplanernas utveckling har följt samhällets förändringar och dess kunskapskrav på medborgarna genom

tiderna. Dock finns det problematik då läroplanens utveckling inte enbart påverkats av samhällsförändringarna. Det är även politikerna själva och andra styrande faktorer så som kyrkan som påverkat innehållet i läroplanerna. Detta synliggörs då läroplanen uttrycker sig att skolan ska vila på kristen grund samtidigt som skolan ska vara likvärdig för alla elever och möta alla elevers bakgrund och intressen (Skolverket, 2011 s.7). Detta synliggörs även vid intervjun med Pernilla som menar att skolämnet samhällskunskap inte förändras i den takt som samhället förändras. Samhällskunskapsämnet halkar efter och det är då upp till lärarna själva att koppla sin undervisning till det som sker i samhället. Öberg (2016) undersöker olika påverkansfaktorer vid transformeringen och kategoriserar dessa i fyra delar. En av dessa kategorier är den styrande dimensionen vilket innebär läroplanen, men även ekonomi. Denna dimension menar Öberg att lärarna oftast inte kan påverka utan endast förhålla sig till. Det som läraren dock kan påverka är den personliga dimensionen och den elevnära dimensionen som är tolkningsbara. Följaktligen blir det ändå lärarens personliga tolkning av själva läroplanen och elevernas intressen som styr och påverkar undervisningen. I förhållande till läroplansteorin blir det inte enbart samhället som påverkar vad som är viktigt vetande utan även lärarens personliga tolkning och anpassning till sin elevgrupp.

6.2.3 Undervisningen

Gruber och Rabo (2014) granskar tre läromedel för religionsämnet i sin studie där de menar att Sverige inte speglas som det mångkulturella land det är, varken i styrdokumentet eller i dessa tre läromedel. I dessa skildras en eurocentrisk syn på religionerna och verkligheten vilket blir problematiskt om läraren väljer att endast utgå från dessa i sin undervisning. Samtidigt som Bea menar att religionsämnet kan vara ”farligt” att göra för många kopplingar till samhället då media och samhället kan spegla en skev och fördomsfull bild av vissa religioner. Återigen är det lärarnas tolkningar som spelar in. Beas tankar om religionsämnet kopplat till samhället och medias skildring av religioner kan istället ses som en tillgång att involvera källkritik och diskutera hur samhället framställer religioner jämfört med vad som faktiskt stämmer. Det blir ett övervägande om vad som är värt att använda i sin undervisning och hur detta skildrar det faktiska jämfört med samhällets bild av saker.

De intervjuade lärarna i Öbergs (2016) studie menar att läroboken i samhällskunskap nästintill är ersatt på grund av samhällsförändringar, mer specifikt på grund av teknikutvecklingen. Dessa lärare menar att det material de behöver i samhällskunskapsundervisningen finns tillgängligt

via internet. Detta innebär alltså att samhället styr undervisningens former kanske mer än själva innehållet. Lärarna i Erixons (2010) studie har en delad mening kring IT och media kopplat till sin undervisning. De menar att datorer kan vara mer motiverande för eleverna än en lärobok men att datorerna även kan medföra problem så som inloggning, batteri eller att eleverna glömmer att ta med sig datorerna till skolan. Det är även en ekonomisk fråga om resurser för skolan, men bortsett från detta är de flesta lärare i studien positiva till datorer i undervisningen då det mesta finns tillgängligt på internet och kan skapa andra undervisningssituationer och möjligheter till fördjupningar än en lärobok. Erixons (2010) studie visar alltså att det är lärarnas ålder, intressen och bakgrund som är påverkansfaktorer för inställningen till IT, teknik och media i undervisningen, vilket även Linde (2012) menar i läroplansteorin. Det är lärarnas intressen, bakgrund med mera som påverkar prioriteringar i det centrala innehållet i läroplanen samt undervisningens innehåll och utformning. Åter visar analysen att det är en fråga om tolkning av läraren hur dennes undervisning planeras och utformas.

Det är således flertalet faktorer som påverkar undervisningens innehåll och utformning. I förhållande till läroplansteorins utgångspunkt kring vad samhället anser som viktigt vetande bör möjligen lärare och dess tolkningar räknas in i samhället. De tre lärarna i denna studie menar att det är samhällskunskapsämnet som påverkas mest av samhällsförändringar och det är även det ämne som är lättast att koppla till aktuella händelser. Vid intervjuerna framkommer även att lärarna använder läroplanens innehåll som grund för sin planering för att sedan väva ihop undervisningen med aktuella händelser i samhället. Samhällsförändringar påverkar lärarna på relativt lika sätt genom att de kopplar samhällsförändringar till den redan planerade undervisningen snarare än att planera undervisningen utifrån samhällsförändringar. Mia menar dock att hon ibland planerar sin undervisning utifrån större planerade samhällsförändringar vilket Bea önskade att det fanns tid till.

Pernilla framhåller värdet av att hålla sig uppdaterad kring vad som händer i samhället för att även undervisningen ska vara uppdaterad och aktuell. Detta syns även i Kristianssons (2014) studie där lärarna menar att samhällskunskapsämnet är ett nutidsämne som speglar aktuella händelser och förändringar. Lärarna i studien har dock ingen positiv inställning till ämnet då de menar att ämnet är brett och svårt att greppa. Detta är inget som lärarna i denna studien antytt vid intervjuerna, utan Pernilla menar snarare att det är ett aktualitetstänk som hon har och använder vid sin planering utan att egentligen tänka på det. Samhällets påverkan på de samhällsorienterande ämnenas är dock något som de tre lärarna är eniga om. Även i Jarhalls (2012) studie kring historieämnet menar de intervjuade lärarna att de försöker koppla

historieundervisningen till aktuella händelser och det omgivande samhället. Dessa lärarna anser att det är en komplex uppgift som kräver mycket av dem som lärare genom att de ständigt behöver hålla sig uppdaterade och leta kopplingar till undervisningen. Detta ger till resultat att lärare åtminstone verkar försöka koppla samman sin SO-undervisning med samhällsförändringar och aktuella händelser. Det tycks även vara en lättare uppgift för vissa som menar att det sker nästintill per automatik än för andra som menar att det är tidskrävande och svårt.

Utifrån denna analys kan studiens frågeställning besvaras med att samhällsförändringar påverkar undervisningen i SO-ämnena på olika sätt då det finns ett flertal faktorer som spelar in. Det är sammanfattningsvis läroplanens formulering och lärarens tolkning av denna som påverkar undervisningen, men även lärarens inställning till ämnet. Lärarens planering av undervisningen kan ske utifrån läroplanen där samhället kopplas till undervisningen eller utifrån samhällsförändringar som kopplas till innehållet i läroplanen. Ytterligare en faktor som kan påverka undervisningen kopplat till samhällsförändringar är elevernas intressen och frågeställningar kring aktuella händelser. Lyhörda lärare uppmärksammar och uppmuntrar således elevernas intressen och frågor kring händelser i samhället och kopplar dessa till sin undervisning vilket kan tänkas leda till engagerade elever och aktuell undervisning. Sammantaget är det lärarens personliga tolkning av läroplanen, intresse för ämnet och elevgruppen som är de huvudsakliga faktorerna som påverkar undervisningen och hur denna vävs samman med samhället och dess förändringar och händelser.

7. Slutsats och diskussion

Syftet med denna studie är att belysa hur samhällsförändringar kan påverka lärare och deras undervisning i SO-ämnena. Sammanfattningsvis synliggör analysen att forskarna inom området är tämligen överens med varandra. Detta visar även de intervjuer som gjorts i denna studie genom att lärarna ger relativt lika svar i förhållande till varandra och i förhållande till forskarna. Forskningen menar att både styrdokumentet och lärarna i sig påverkas av samhällsförändringar, men på olika sätt. Styrdokumentet, så som läroplanen, påverkas och anpassas genom att det centrala innehållet förändras beroende på vad samhället anser vara viktigt vetande. Lärarnas transformering av läroplanen påverkas dels av samhällsförändringar, men det finns även ett flertal andra faktorer som spelar in så som personliga intressen, bakgrund, elevgrupp med mera. Det som uppmärksammas är lärarnas inställning till att behöva vara uppdaterad kring vad som sker i samhället, vilket verkar vara relativt negativ. Dock verkar forskningen och verkligheten vara överens om att skolan påverkas av samhället men att det är upp till läraren i vilken grad det aktuella samhället får ta plats i undervisningen.

Inledningsvis i studien beskrivs begreppet *samhällsförändringar* då det kan vara ett komplext begrepp med flertalet tolkningar. Vid intervjuerna med lärarna visar det sig åter att begreppet är brett och tolkningsbart. Dock visar det sig att lärarna har relativt lika syn på begreppet då de rör sig inom samma område vid sina tolkningar. Hade en person med ett annat yrke tillfrågats hade begreppet möjligen fått en annan tolkning och beskrivning.

Studien i sig visar inga generella drag mer än att forskningen och verkligheten stämmer överens. För att kunna visa på några generella drag skulle studiens tidsram behövt vara bredare och fler intervjuer hade behövts göras. Studiens reliabilitet är dock på en bra nivå då det är tillförlitlig forskning som behandlas och intervjuer med verksamma lärare som gjorts, men ingen allmän slutsats kan dras utifrån denna studie. Det som dock är problematiskt är mängden forskning som finns inom området, vilken är relativt liten. Den forskning som påträffats rör skolan som helhet, högstadienivå eller högre och övriga skolämnen. Det är således ett fåtal vetenskapliga texter som berör studiens centrala frågeställning som berör SO-ämnena i mellanstadiet i svensk grundskola.

Denna studie ger konsekvenser för den framtida yrkesrollen som lärare genom att visa på att det mesta är möjligt utifrån tolkningar och stöd i läroplanen. Detta då studien visar att läroplanen finns som en grund och att det är upp till varje enskild lärare att tolka och koppla detta innehåll till aktuella händelser och samhället. Transformeringsen kan följaktligen se olika ut beroende på lärarens ålder, intressen och bakgrund. Utifrån denna studie föreslås fortsatt forskning inom området för SO-ämnena specifikt för grundskolan. Genom utbildningens gång till mellanstadielärare med fördjupning inom SO-ämnena har det vid ett flertal tillfällen påpekats att SO-ämnena och mellanstadiet ofta ges färre resurser för forskning etc. Detta kan utifrån flera perspektiv förbättras för framtidens lärarstudenter och lärare för en bättre skola.

Referenser

Intervjuer

Intervju med Bea på Hultaskolan, 7/2 2017, utförd av Sandra Stenberg Nilsson.

Intervju med Pernilla på Mulleskolan, 22/2 2017, utförd av Sandra Stenberg Nilsson.

Intervju med Mia på Hultaskolan 1/3 2017 (via mail), utförd av Sandra Stenberg Nilsson.

Litteratur

Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Erixon, P-O. (2010). School Subject Paradigms and Teaching Practice in Lower Secondary Swedish Schools Influenced by ICT and Media. *Computers & Education*, vol.54, nr.4, s.1212-1221. <http://www.sciencedirect.com.proxy.mah.se/science/article/pii/S0360131509003273> [Tillgänglig 2017-01-06]

Gruber, S., Rabo, A. (2014). Multiculturalism Swedish Style: Shifts and Sediments in Educational Policies and Textbooks'. *Policy Futures In Education*, vol.12, nr1, s.56-66. <http://journals.sagepub.com.proxy.mah.se/doi/pdf/10.2304/pfie.2014.12.1.56> [Tillgänglig 2017-01-04]

Jarhall, J. (2012). *En komplex historia [Elektronisk resurs]: lärares omformning, undervisningsmönster och strategier i historieundervisning på högstadiet*. (Licentiatavhandling, Studier i de samhällsvetenskapliga ämnernas didaktik, 17) Karlstad: Karlstads universitet, 2012. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-12037> [Tillgänglig 2017-02-06]

Kristiansson, M. (2014). Samhällskunskapsämnet och dess ämnesmarkörer på svenskt mellanstadium – ett osynligt eget ämne som bistår andra ämnen. *Nordidactica: Journal Of Humanities And Social Science Education*, vol.2014, nr.2014:1, s.212-233. <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:736185/FULLTEXT01.pdf> [Tillgänglig 2017-01-26]

Linde, G. (2012). *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori!*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Lundgren, U. P., (2014). *Läroplansteori och didaktik – framväxten av två centrala områden*. I Lundgren, U. P., Säljö, R. & Liberg, C. (red.). *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*. 3 utg. Stockholm: Natur & kultur

Nationalencyklopedin [NE]. (2017). *globalisering*. [Tillgänglig 2017-01-25]
<http://www.ne.se.proxy.mah.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/globalisering>

Nationalencyklopedin [NE]. (2017). *läroplansteori*. [Tillgänglig 2017-01-25]
<http://www.ne.se.proxy.mah.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/läroplansteori>

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket

Skolverket. (2016). *Forskning för skolan: hur har SO-ämnena utvecklats över tid?*
<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/so-amnen/tema-so/so-amnen-over-tid-1.186645> [Tillgänglig: 2017-01-02]

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. [Tillgänglig 2017-01-04]
http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Öberg, J. (2016). *Samhällskunskapens dimensioner: Tio lärare ramar in sitt ämne*. (Licentiatavhandling.) Research Reports No.7 – 2016. Jönköping: Högskolan i Jönköping.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-34061> [Tillgänglig 2017-01-26]

Bilaga 1

Intervju 1: Bea på Hultaskolan, 7/2 2017

Frågor innan ljudupptagning:

- Vilka ämnen och årskurser är du behörig att undervisa i?
- Hur länge har du undervisat i SO-ämnena?

Intervjufrågor:

- Vad innebär begreppet samhällsförändring för dig?
- Hur påverkas du av samhällsförändringar när du planerar och undervisar i So-ämnena?
- Anser du att kursplanerna för so-ämnena har en tydlig koppling till dagens samhälle?

Varför/Varför inte?

Ev. följdfrågor:

- Hur olika påverkas du om det är en ”planerad” samhällsförändring så som riksdagsval osv. jämfört med oplanerade händelser så som krig, naturkatastrofer osv?
- Hur tycker du läroplanerna har utformats och förändrats utifrån samhällets förändringar? (de läroplaner som du under åren har arbetat utifrån)
- Vilka so-ämnen anser du påverkas mest av samhällsförändringar och varför?

Bilaga 2

Intervju 2: Pernilla på Mulleskolan, 22/2 2017

Intervju 3: Mia på Hultaskolan 1/3 2017 (via mail)

Frågor innan ljudupptagning:

- Vilka ämnen och årskurser är du behörig att undervisa i?
- Hur länge har du undervisat i SO-ämnena?

Intervjufrågor:

- Vad innebär begreppet samhällsförändring för dig?
- Hur påverkas du av samhällsförändringar när du planerar för So-ämnena?
- *Olika för "planerade" samhällsförändringar"(val) jämfört med oplanerade (krig, terror, katastrofer)?*
- Hur påverkas du av samhällsförändringar när du undervisar i So-ämnena?
- Hur tycker du att läroplanen bjuder in till att koppla undervisningen till aktuella händelser i samhället?
- *Vilka so-ämnen anser du påverkas mest av samhällsförändringar och varför?*

(De kursiverade frågorna är de eventuella följdfrågorna)